

Fedor Kritovac

Uz Cvjetni trg u Zagrebu

Prva desetodnevnicu u veljači 2007. godine završava koncentrirano: na Cvjetnom trgu se potpisuje peticija građana, otvara se izložba o projektu preuređivanja jednoga njegova bloka, a objavljuje se i napis u "Zarezu".

Tematika o Cvjetnom trgu u Zagrebu te o Dioklecijanovoj palači u Splitu, kao povodima, žarištima i paradigmama urbanističke, kulturne, građanske politike već tijekom dva mjeseca u Zagrebu, a u Splitu i znatno dulje kondenzira najavljeno, u protivljenju iskazano nepovjerenje građana, ne samo projektu već i stanju koje ga omogućava te posljedicama koje se konkretno i kao presedan očekuju.

Prosvjed/zahtjev građanskoga "NE beskrupuloznoj devastaciji Zagreba", vezan uz projekt Hoto-grupe "Life Style Centar" o preuređenju donjogradskoga dijela bloka na relaciji Preradovićev trg, Ilica, Gundulićeva ulica, u diskursu je kategoričan i apodiktičan. Iako je tu gradska vlast imperativno apostrofirana kao svjestan krivac zanemarivanja, opovrgavanja i rušenja gradskog interesa (*"Tražimo zaustavljanje privatizacije javnih prostora grada! Tražimo sprečavanje devastacije Donjeg grada"*), poruka je usmjerena neodređeno, a ipak sveobuhvatno: tražimo od svih, i sebe samih otvorenost (makar uz rizike vremena i nenadanosti), propitivanje, učenje, upoznavanje, promišljanje, nedogmatičnost; tražimo spremnost za otkrivanje horizonta – gdje se znatizelja i skepsa ne kvalificiraju kao gubitak vremena i defetizam.

1. Grad i identitet

Na samom je početku nužno upozoriti na nekoliko točaka okosnice oko nastalih rasprava i sukoba, a o kojima se isplati razgovarati i djelovati.

1. Gradska se vlast (u kritikama njihova nauma) implicitno i eksplicitno poistovjećuje s upravnom vlašću (gradonačelnik, Gradsko poglavarstvo, gradski uredi, zavodi, Holding), kao da skupštine i njezinih tijela i nema, kao da ne postoji institucija mjesne samouprave. Nije li nevjerica u sve, osim izvršne vlasti u gradu, krizni politički označitelj? O gradu se govori kao o homogenom, aktivnom ili pasivnom subjektu (*Grad traži...*, *Gradu nedostaje...*), bez razlika, pa onda i s apsolutnom vrijednošću "urbane jezgre". Kao subjekt Zagreb je već ranije (ne samo pjesnički, već i konceptualno) bio ispostavljen (djelo i teze *"Tko je Zagreb"*, npr.). Dakle, uz sintagmu "Grad = subjekt", postavlja se sintagma "Mi = nadređeni, univerzalni subjekt".

Copyright © 2006 Institut za društvena istraživanja u Zagrebu - Institute for Social Research of Zagreb. Sva prava pridržana - All rights reserved.

2. Identitet (nedefinirane) urbane jezgre grada (trg, ulice, blokovi...) poistovjećuje se s cjelokupnim gradom, svodi se na elitom potvrđeni centar. Percipira se, opisuje i vrednuje prema odabranim rakursima i oblicima prostorne zbilje, ne virtualno i bez arhivske i dokumentarističke upotpune. Identitetu se daje da počiva na memorijima. Promjene što su se desile i koje se dešavaju u mjeri značajnoj za promjene identiteta grada (ali nisu eksponirane i fokusirane kao posebnosti, kao slučajevi), ostaju sada po strani, izvan zanimanja i bez propitivanja od predanih zagovornika očuvanja graditeljskih elemenata identiteta: npr. uklanjanje obilježja grobova nakon što im istekne plaćeni rok te zamjena novima; prekrivanja "landmark"-zgrada, koje su i kulturno dobro, reklamnim presvlakama i kad nema radova na zgradi (npr. istovremeno s Cvjetnim trgom, pretvaranje većeg dijela pročelja Umjetničkog paviljona u VIP-reklamno mjesto). Drugi je smisao i istovrsne intervencije sa zastorima "TOTALNA RASPRODAJA" koju su duhovito, kao "culture jamming", inicijatori protivljenja zahvatu bili postavili jednokratno na pročelja pogodjenih zgrada na Trgu identiteta-slučaja radi ciljane poruke osvješćivanja.

3. Identitet grada, shvaćen kao slika grada, komponenta je "imagea" i "branda" – kad se pozicionira u lokalnoj i globalnoj mreži. Društvena događanja vezana uz jedan trg ili jednu palaču značajniji su element za nadograđeni identitet Zagreba i Splita negoli prisutna graditeljska supstanca.

4. Identitet Zagreba ugrožen je, smatra se u kritikama, samom idejom *Life Style Centra*. Što je bitna *life styleova* ideja projekta – ako je taj naziv bitan, a ne tek usputan? Bi li za takav zamišljaj bio dovoljan autorski san ili halucinacija? Pogotovo (kako se u točki 2 zahtjeva "NE..." upozorava) što javno nema saznanja da su – ne samo uz ovaj projekt nego i za cjelovito područja grada Zagreba – učinjene sociološke studije te jesu li one na javnoj dispoziciji.

2. Topos i status

Cvjetni trg, ili "Cvjetnjak" (ustvari službeno nazvan Trg Petra Preradovića) javlja se dvojako: jednom se javlja kao točno prostorno odredište do kojega bi mogla voditi i sporna smeđa turistička pokazna signalizacija sa znakom cvijeta, a u drugom pogledu – neovisno o putokaznom usmjeravanju i pronalaženju – Cvjetni trg napušta svoje kartografsko i katastarsko fizičko određenje te se širi metaforički u raznim pravcima, nadilazeći pa čak i zaboravljajući svoje zbiljsko mjesto. Taj trg (kolokvijalno ne više Preradovićev trg), pokazuje i dokazuje kako sveza memorijalnih obilježja (spomenik Preradoviću) s imenovanim mjestom u počast, nije vječna i odlučujuća, na čemu se gradi stereotip o jedinstvenosti imena/nazivanja i spomeničkog obilježja. Cvjetni trg je generirao "Cvjetni prolaz". Uz Cvjetni se trg govorno uključuje, još neozbiljeni dodirni blok toga trga, prostor između Varšavske ulice, Gundulićeve i Ilice. U "klasičnoj" urbanoj morfologiji, trg se tvori odjeljivanjem od građevina na svom obodu i njihove unutrašnjosti. Tako označiteljski i Cvjetni trg nadrasta svoj okvir. Cvjetni je trg gotovo simbol: od ranije,

točnije od promjene plohe i razine trga i njegove opreme devedesetih godina 20. stoljeća, preuzima simboličku ulogu otpora prema promjenama (makar i natječajima “pokrivenima”). On je bio prvo i posljednje mjesto “ekološke obrane” (najprije sječa a potom i nova postava stabala!), a sada, krajem 2006. i početkom 2007. godine manifestno je mjesto sintagme “prava na grad” (s pouzdanjem u razumljivost ovakve složenice). Ne preostaje mu drugo no preuzeti odlučujuću obranu načelne i “in situ” zaštićene graditeljske baštine, pred nepredvidivim i predvidivim zahvatima (adaptacija, rekonstrukcija, rušenje i nove izgradnje). Simbolička snaga ovoga trga, međutim, omogućuje i njegovu mitologizaciju, a i redukciju percepcije zbiljskoga stanja. Ali i revitalizacijskim nadahnućima prošireni Cvjetni trg ima svoje granice: nije li paradoksalno da se briga za stanje i sudbinu ovoga dijela Donjega grada zaustavi na istočnoj strani Gundulićeve ulice? A na zapadnoj strani, preko puta cvjetne eksplozije, eminentna su dva zapostavljena kulturna sadržaja: Hrvatski glazbeni zavod i (nekadašnja) Kavana Corso. Budući da nisu incidentalni, ovi susjedi u ovom slučaju ne sudjeluju!

Prolaz Oktogon nije tek puki prolaz (po uzoru na svjetske metropole s kraja 19. stoljeća), već je to slijed trgovina, ulaza u stubišta i susretanja. Taj je prolaz ostvaren u privatnoj građevini, Prvoj hrvatskoj štedionici. Vrata su mu se obostrano zatvarala preko noći još barem deceniju iza 1945. godine. Prazni i zatvoreni lokali još unatrag dva decenija bili su ne samo dnevna nego i noćna mora Oktogona. “Marićev prolaz” vodi kroz blok iz Praške ulice (prema negdašnjoj sinagogi) u Gajevu, te dalje kroz Bogovićevo. I tu se, po kućnom redu, vrata zatvaraju preko noći (analogija s povremenim ljetnim prolaženjem kroz lapidarij Arheološkog muzeja i kroz Muzej). Obavijesti tipa – **prolaz slobodan do opoziva** – ili s određenim klauzulama ograničenja prolaza, doimaju se čudno, kao da ih nikada nije bilo. Nadzor zaštitara i videokamera prihvaćen je kao nerepervisivan.

3. Revitalizacija

Totalna zaštita, intaktnost, nema glasnik zagovornika. Diskretne, neradikalne intervencije (vjerojatno poput onih na koje bi se u ovom slučaju spretno mogao pozvati investitor kao na evidentne doprinose zagrebačkom Donjem gradu (zgrada na uglu Trga Nikole Šubića Zrinskog i Boškovićeve, zgrada u Hebrangovoj) ostaju zapravo nezamijećene. Takvim bi se vanjskim interpretacijama, bez obzira na sadržaj, kriterije, vlasništvo i posjedovanje objekta, vjerojatno postigao tzv. mir prihvaćenosti. Jer, ako je “lijepo” uređeno nasuprot “ružnome”, rugobnom, ako je (izvana) sanirano, pa i “ušminkano”, k tome je “po pravilima struke” i pod nadležnim nadzorom, sve će biti “u redu”. Takav standardan slučaj jest i obnova pročelja i krovništva zgrada (kako privatnih tako i javnih). Dakle, sanacija bliska sanitaciji.

No zaštita spomeničke baštine, kulturnoga dobra, nije ispunjenje revitalizacije, regeneracije, urbane obnove. Od ranih prošlih, pedesetih godina (vremena relativno stabilnih društvenih sustava “blagostanja”, sustava “realnog socijalizma” i drugih), uspjesi bijahu raznoliki, a bilo je i mnogo primjera “dobre prakse”. Ali dile-

me, kontroverze interesa, strategija i realizacija o revitalizaciji i urbanoj obnovi, također nisu izgubile na vitalnosti. Nedavni primjer bavljenja revitalizacijom Studentskog centra u Zagrebu (studentsko-mentorska radionica) pokazao je kako samostalna inicijativa, znatiželja i inspiracija nisu presudni zamašnjaci društvenih urbanih promjena. Fokusranje na jednu lokaciju/slučaj/primjer ma koliko ono bilo specifično i vrijedno (a to je svakako i Cvjetni trg), zaokuplja i kapacitira potencijale interesa i angažmana tako da produljuje vegetiranje i odumiranje "periferije", a jača entropijski i manipulacijski prostor za "sve ostalo".

4. Javni prostor

U prvom planu zbornice/razgovora o Cvjetnom trgu jesu javni interesi i javni prostori. Pojedini sudionici, svjesni zamke "općeg mjesta", zalažu se za njihovu operacionalizaciju. Ali za manifestni nastup uzima se intencionalni vektor (javni prostor je svakome, u svakom času...). Bojazan za budući javni prostor očituje se i kao briga i kao opomena; kao da je (inače i općenito) javni otvoreni prostor u Zagrebu sačuvan i raspoloživ. Predstavljati javni prostor negativno poput - javni prostor je onaj što je "s druge strane" granice privatnoga, što "preostaje" osim privatnoga - neproduktivno je. Određenja javnoga prostora (ne samo njegova smještaja i provođenja komunalne i prometne infrastrukture već i njegova neposrednoga javnog korištenja) može početi od elementarnih ("minimalnih") zahtjeva sigurnosti, zaštite i komfora kretanja i boravljenja u njemu, zaštite od nepovoljnih djelovanja okoliša, osiguranja od smetnji drugih, što se regulativom obuhvaća "redom i mirom", "komunalnim redom" na javnim površinama. Ili, orijentirati se prema maksimalističkim zahtjevima: sigurnost sredenoga, dogovorenoga, utvrđenoga, obećanoga; dobici u očekivanim i neočekivanim socijalnim i estetskim iskustvima, korištenju općega i javnog dobra; neometanje privatnosti i vlastitosti kreativnoga i kritičkog ostvarivanja; ili višedimenzionalno uključivanje u socijalne resurse, lokalnu participaciju.

Pretpostavke i zahtjevi za javni prostor u proturječju su ponajviše u svezi s utilitarnim i pragmatičkim načelima. Javni prostor nije odbačeni prostor, niti oduzeti prostor. Javni prostor nije određen imenom nego faktičkom namjenom, opremljenošću i održavanjem. Javni prostor nije isto što i zajednički prostor.

Nije li Cvjetni trg već poduze bio zauzeti javni prostor? Da bi se sjelo na zapadnoj polovici trga, valja platiti. Kretati se može na još slobodnom prostoru između stolica i stolova. Kad se "nešto dešava", tj. kada se odobri ili iznajmi (od gradskih vlasti) trg za neko komercijalno, političko, umjetničko, sportsko ili kakvo drugo događanje, taj prostor ne samo što nije više javno univerzalno relevantan već s njega ovako zakrčenoga i ograđivanoga, ako mogu, ljudi odlaze, od buke prvenstveno. Nisu li konzumacija, stalni muring i performansi općenito, preduvjeti pridjeva *javni*?

Režim javnosti trga, ulice, prometnice (u Zagrebu, Splitu, gdje sve ne?) ne određuje javnost, već mjesna vlast. (I ona "suburbana": poruke, Prečko Rules, Pešča

Rules, Utrine Rules, itd.) Gradska vlast arbitrira ne samo o zauzimanju javnoga prostora parkingom i komercijalom već i o estetskoj dimenziji. Kad ona hoće (po logici odobri, naloži, ukloni...), ulice i trgovi bit će “očišćeni”, ili bit će ukrašeni (centar grada s ukrasima, pola Jelačićeva trga prekriveno štandovima i scenografijom brendova).

Zbog nametnutih transformacija ambijentalnih identiteta i raspoloživosti javnog prostora, građaninu nije bilo mjesta za uzbuđenje ni prosvjede. O primjedbama nezadovoljnih građana u javnosti previše se baš i ne zna. Ono medijsko filtriranje u rubrikama i forumima ne daje baš relevantan uvid u njihove prosudbe.

5. Eksperiment

Iz gradskih se struktura eksperiment rado opravdava kao bitan impuls za promjenu stanja i promjenu prihvaćenog plana. A što bi ovdje bio eksperiment: prirediti javni ili dopustiti pozvani arhitektonsko-urbanistički natječaj, ili primiti originalnu autorsku zamisao, bez obzira kako se stvorila?

Za eksperiment se, pa tako i natječaj, ne daju posebna i “čvrsta” polazišta ili uvjeti, primjerice da se smanje nepovoljna djelovanja na okoliš, povisi energetska učinkovitost, smanje troškovi izvedbe i koštanja, kao što je to čest slučaj upravo u analognim nekim inozemnim slučajevima). Premda se takvi natječajni kategoriziraju uglavnom kao anketni, ne traži se od autora istraživanje u natjecateljskom zadatku. U redukcionističkom i arbitrarnom shvaćanju eksperimenta (kao, sve zapravo može biti eksperiment) odustaje se od metodologije, koncipiranja i instrumentarija elaboriranog eksperimentiranja. Zalog ishodu takvog eksperimenta jest, smatra se, u kreativnoj inspiraciji, renomeu autora i meritornosti ocjenjivača. Eksperiment se legitimira kao slobodno autorsko djelo. Eksperiment nadoknađuje viziju.

No začudno, u takvoj se interpretaciji i zadaći eksperimenta izostavljaju alternative, scenariji i simulacije (makar ne samo da se u digitalnoj tehnologiji i duhu mogu napraviti “od šale” već ih ovo vrijeme generira kao nužnost). Nije li, u vrijeme multimedijских kompjutorskih igara, apsurdno predstavljati zamisao *i life cycle* projekta trodimenzionalnom maketom?

Eksperiment vremenom zadobiva razne statuse. Povezivanje eksperimenta s “bespravnom izgradnjom”, pogotovo prilikom velikih najava i zamaha rušenja tako građenih objekata, nezamislivo je. Ma koliko nešto vrijedilo kao uspješan eksperiment, ono ne može biti opravdano ni uvaženo zbog propusta u proceduri.

6. Procedure

Pouzdanje u eksperiment (i, kao legitiman “sam po sebi”, presedan za promjenu polazišta) očekuje se i opravdava i to – kako se čuje od gradskih stratega – zbog toga što nema potrebnih procedura; nema suvremenih, s potrebama dinamičnoga

i fleksibilnog planiranja i realiziranja; nema zakona i propisa za koje je nadležna država, a ni onih na razini grada i općina. Ostaje li što drugo nego potražiti neke izlaze, zaobilaznice, "rupe" u propisima, u smislu eksperimenta, inovacijskih provokacija, pritisaka na inerciju zakonodavne i izvršne vlasti. To se, svakako, odnosi na komasaciju građevinskog zemljišta i na eksproprijaciju privatnih parcela odnosno nekretnina (zbog realizacije zahvata iz javnog interesa).

U takvom viđenju, sve se procedure poistovjećuju sa zakonom propisanim postupcima. Međutim, regulirana praksa prostornog planiranja i uređenja već uključuje kako formalne tako i neformalne postupke, posebice u javnom iznošenju i raspravljanju.

Unapređenje procedura uprava vidi u njihovu formalnom pojednostavljivanju (osobito u brzini rješavanja), a ne i u kvaliteti. U nas se izostavljaju (ne)formalne procedure, protokoli i kodeksi koje su standardno svrhoviti i korektni (*menadžment, marketing, public relations, lobbying*). Moderator, *facilitator*, profilirane su i tražene osposobljenosti. Takve su procedure "u službi" i tržišnih, i upravnih, i civilnih interesa, i u praksi.

Investitorski subjekt nastoji legitimirati svoje zamisli i namjere. Početak takvih procedura obično bi započeo najavom svojih interesa i spremnosti na suradnju (i) u uređenju i razvoju grada, te s pismom namjere upućenom ili otkrivenom javnosti, a što ne bi moralo biti povezano (uopće ili odmah) s nekim investicijskim graditeljskim zahvatom, uz specifikaciju sadržaja, vlasničkih i pojedinih prava i odnosa, upravljanja i korištenja, povezivanja na javnu prometnu infrastrukturu, itd.

Izvešće o "socijalnoj odgovornosti" (*social responsibility*) korporacije ili slične privatne formacije u takvom je nastupu neizostavno. Takve procedure nisu oblikovane, ali *de facto*, njihovim se nepridržavanjem subjekti i sudionici kompromitiraju i diskreditiraju u interesnoj sferi.

Poziv na službene javne rasprave o prostornim planovima (kada se one ne zahtijevaju) neumjestan je već i stoga što sve takve rasprave u osnovi bivaju nekvalitetne. Prezentacija, (posredovanje u dobrom smislu) arhitekture na privatnim i javnim uvidima, u muzejima, galerijama, prostorijama strukovnih adresa, prostorijama uprave i na neposrednom javnom mjestu, posao je kompetencije a ne improvizacije.

Procedure animiranja i predstavljanja investicijskih interesa i subjekata u kojima sudjeluje javnost, nisu vidljive. Kvaziformalne procedure, modele klijentelizma i administrativnih opstrukcija, ali i modele aktivizma, javnost nedostatno poznaje.

7. Privatnost

Na otvorenoj sceni i kroz medije, "slučaj Cvjetni trg" predstavlja se popularno kao sukob privatnoga i javnog interesa, gdje javnost zastupaju udruge i neovisni poje-

dinci, a ne upravna vlast grada. Nije beznačajno da se u manifestnim inzistiranjima na javnom interesu izgubila privatnost i pravo na nju.

To se neposredno tiče prvih susjeda namjeravanog zahvata, a nužno i vlasnika. Oni se mogu ispriječiti naumima ali, odričući se možda uživanja privatnosti, mogu se i nagoditi, te prodati svoj privatni interes. Pritom je pravo da ne budu uznemiravani ni s javnog prostora. Jer i beskućnici imaju pravo na privatnost, a sloboda da u svakom trenu legnu na javnu klupu, ne nadoknađuje privatnu slobodu i skrb. Beskućništvo i prosjačenje ionako izostaju iz domaćih javnih rasprava o gradu. Osim beskućništva, urbanološki se ne raspravlja (pokazuje to i rasprava o Cvjetnom trgu) i o drugim, ovdje relevantnim temama, o urbanim procesima i transformacijama: “*squatting*”, “*gentrification*”, “*shrinking cities*”, “*new urbanism*”, itd.

8. Karte i prividi javnog prostora

Zainteresirani vlasnici, investitori i ostali najprije se samo upućuju prema kartografskim planerskim prikazima da bi uočili namjenu prostora (označeno grafički, bojom i slovno) prema važećem pravilniku. Pritom prvi problem proizlazi iz zastarjelosti i bitne neprimjerenosti zadanog okvira. Primjerice, kao jedan skup (D) određuje se javna i društvena namjena, s podkategorijama: upravna, socijalna, zdravstvena, predškolska, školska, visokoučilišna, kulturna, vjerska. Ali što danas znači društvena namjena? Takozvana “mješovita namjena” (M), s kategorijama pretežito stambene (M1) ili pretežito poslovne (M2) namjene, već zbog nedostatne određenosti dozvoljava arbitrarne interpretacije i manipulacije. Aktualno sporno područje najavljenoga zahvata – Cvjetni trg i dvorišni blok – nije u kategoriji D već kategoriji M. Apriorne želje za javnim sadržajima i projekcije korištenja ne mare za ovu činjenicu. Doduše, mješovita namjena dozvoljava i uključenje sadržaja koji bi se mogli kategorizirati kao javni, ali takvo određenje, u smislu urbanističkoga i arhitektonskog raščlanjenja, moguće je potpuno tek na razini *Detaljnoga plana uređenja* (DPU) a ne *Generalnoga urbanističkoga plana* (GUP). Prema važećim propisima, detaljan tijek plana mora pratiti procedura uvida, te rasprave i primjedbi. Pritom zabunu stvara i naslov poglavlja određenja namjena prostora, koji se javlja i na kartama u formulaciji *korištenje i namjena prostora/površina*. Jer korištenje, u odnosu na određenu namjenu, trebalo bi utvrditi i prikazati status/režim korištenja u razgraničavanju i kombiniranju javno-privatno. Primjerice, javne zelene površine su Z1. No športsko-rekreacijska namjera (R1) može biti i privatna, zatvorenog tipa (nedostupna javnom korištenju, a također i “stambena namjena” (S). Na razini GUP-a, a slijedom postojećih propisa ne mora obvezno biti niti na nižim razinama prostornih planova, nije ni vidljivo, niti određeno kakav će pravni i zbiljski status imati njihovo korištenje za određeno područje/objekte. To vrijedi, dakako, i za “cvjetno” područje.

Određivanje namjene na papiru ili monitoru ostaje neobvezno slovo, podložno ukidanju, jednokratnoj ili višekratnoj promjeni sadržaja i režima korištenja. Usput, prisjetimo se nekadašnjega, nestaloga dječjeg boravišta u Centru Kaptol, isto tako

i nestaloga kulturnog, skoro i kulturnog mjesta multimedijских, scenskih, izložbenih i razgovornih događanja.

9. Kvaliteta

Na kvalitetu gradnje i njezine namjene kao odrednicu i pojmovno određenje u tekućoj kronici o Cvjetnom trgu 8 (a i drugim sličnim zahvatima), u tekstovima se nailazi tek usputno. Ona se nazire tek u metaforičkim sintagmama poput "oplemenjivanje" prostora, bloka, trga, Donjeg grada, i u neodređenim atribucijama poput "najviši standard urbanog življenja". Ova potonja sintagma evidentna je iz *Oglašna podrška projektu* od 27. siječnja 2007. (*Pravo na moderan i uređen grad*). Ovdje se također kaže da bi realizacijom projekta (arhitekt Podrecca) Zagrepčani dobili "vrhunske urbane i javne sadržaje". Kaže se i to: "Stanovi Donjeg grada dobit će uređenu i modernu životnu okolinu što će sigurno utjecati na kvalitetu njihovog života" (podcrtao F.K.). Ovom su formulacijom otvorena vrata problematici kvalitete života, življenja, kvaliteti urbanoga (*quality of urban life*). No nadalje tu je otvoreno i rascijepljeno polazište o objektiviziranim kriterijima i pokazateljima kvalitete te subjektivnom pravu određivanja kvalitete življenja, kao primarnoga ili konačnoga (*lifestyle*), kao potencijalno i postignuto pravo izbora ili nametnutog trpljenja i prinude. Vjeruje se, slijedom ovoga oglasa/manifesta, i u modernost (pravo na "moderan" grad) – "stanari Donjeg grada dobit će uređenu i modernu životnu okolinu". Ipak, prizivanje prošle ili neke regenerirane modernosti i moderne, uzaludno je.

Ispraznost frazeologije o kvaliteti doprinosi tajnovitosti, zagonetnosti, netransparentnosti polazišta, procedura i ciljeva u prostornom planiranju i građenju u Zagrebu.

10. Zaključak

U vrijeme kada je ovaj tekst bio završen (10. veljače 2007.) bila je dovršena, reklo bi se, i prva etapa događanja oko slučaja Cvjetni trg, s naznakom ne ishoda, ali nekih važnih naznaka promjena.

1. Nakon objavljenog potpisa zagrebačke elite (*Tražimo...*), pozivani su građani na potpisivanje i slanje tipskih dopisnica gradonačelniku, sa zahtjevima peticije (inicijative "Pravo na grad" i Zelene akcije) "Zaustavimo devastaciju Cvjetnog trga i Donjeg grada". Pojačava li se argumentacija brojem potpisa? je li potpisivanje peticije iskaz pasivnog sudjelovanja umjesto aktivnoga?
2. Istovremeno zainteresirani investitor otvara vrata zainteresiranom građaninu da upozna natjecateljske radove za projekt u bloku. K tome, na licu mjesta je i anketni upitnik investitora. Između pitanja tipa "da", "ne", "ne znam", ističe se pitanje "Što zamjerate investitoru kod projekta 'Cvjetni prolaz'?" Investitor relativizira superlativnu konačnost objavljene izjave – podrške projektu sa strane eminencije.

3. Uz daljnje naglašavanje javnih sprega politike i kapitala i sl., te još nesagledivih opasnosti i presedana, čini se, na polariziranoj se fronti dopušta neki optimalni ishod: dogovorno razrješavanje, konsensus između oponenta. No neki vjeruju u homogenizaciju unutar glavnih aktera (prvenstveno unutar "struke"). Pri tom i dalje ostaje pitanje što je i gdje je javnost?
4. Sa svih se strana odustaje od poziva i nade u racionalnost. Decenijama je racionalnost bila čvrsta točka voluntarizma, utopija i arbitriranja. Pa čak i u tekstu GUP-a, u poglavlju "Ciljevi prostornog razvoja i uređenja", jedna je točka naslovljena: "Racionalno korištenje i zaštita prostora". Napuštanje vjere u racionalno i obećanja racionalnosti definitivno su pokazatelji epohalne tranzicije, koja se poučno artikulira i na primjeru zagrebačkoga Cvjetnog trga.

Literatura (prosinac 2006. – veljača 2007.)

1. Fabijanić, Nenad: Gradnja Lifestyle-centra na Cvjetnom je eksperiment! – *Jutarnji list*, 12/2006.
2. Kiš, Patricija: Kultura vs. kapital: bitka je već izgubljena. – *Jutarnji list*, 18. 12. 2006., str. 22.
3. Bazen i gotova jela u zgradi za elitu: investicijska najava zgrade na Trešnjevci u Zagrebu. – *Večernji list*, 5. 12. 2006.
4. Medulićeva 12: dvorište razdora u kojem 11 nekretnina više ne razgovara – *Jutarnji list*, 8. 1. 2007.
5. Iznajmljeni svi poslovni uredi u iličkom neboderu (...luksuzni i elitni uredi...). – *Jutarnji list*, 11. 1. 2007.
6. Horvatinčićeva ideja šakom je u oko Zagreba! mišljenja stanara i stručnjaka. – *Vjesnik*, 9. 1. 2007, str. 14–15.
7. Kiš, Patricija: Struka protiv promjene GUP-a zbog pojedinca. – *Jutarnji list*, 9. 1. 2007, str. 22.
8. Snješka Knežević, intervjuirala Barbaru Matejčić: Treba obuzdati komercijalne apetite. – *Vjesnik*, 20 i 21. 1. 2007.
9. Grad štiti interese elitnih investitora: ljutiti Trnjani prekinuli raspravu o GUP-u oko zgrade HRT-a. – *Večernji list*, 12. 1. 2007, str. 24.
10. Centar, Bundek i Jarun su "in", a Gračani, Mlinovi i Šestine "out": nekretnine. – *Jutarnji list*, 13. 1. 2007.
11. Čovjek koji želi ljepši Zagreb. (Intervju s Tomislavom Horvatinčićem). – *ZG News*, 17. 1. 2007.
12. Holdingizacija kulture ne uključuje odgovornost. (Razgovor s Teodorom Celakoskim), – *Jutarnji list*, 18. 1. 2007., str. 26.
13. Natječaj za izradu idejnog arhitektonsko-urbanističkog rješenja Poslovnog kompleksa Adris Group u Zagrebu na lokaciji Klaićeva/Hochmanova/Jagićeva (oglas). – *Jutarnji list*, 20. 1. 2007.
14. Željko, Žarko: Na Cvjetnom trgu centar za elitu ili za građane. – *Jutarnji list*, 27. 1. 2007.
15. Pravo na moderan i uređen grad (oglas). – *Jutarnji list*, 27. 1. 2007.
16. Poziv na Tribinu 1. 2. 2007. u dvorani Matice hrvatske: "Javni interes i nezavisna stručna participacija u urbanim transformacijama".

17. Hrabak, H.; Kincl, B.; Fabijanić, N.; Rako, S.; Begović, S.: Poznati arhitekti: grad treba uređivati. – *Jutarnji list*, 3. 2. 2007.
18. O Cvjetnom prolazu treba pitati građane: arhitekt O. Mandić i sociolog O. Čaldarović o Horvatinčićevom projektu. – *Večernji list*, 5. 2. 2007., str. 37.
19. Premerl, Tomislav: Novi sadržaji, ali i sjećanje na Vidrića i Tiskaru. – *Vjesnik*, 6. 2. 2007., str. 25.
20. Sandra Križić Roban: Urbana degradacija. – *Vjesnik*, 6. 2. 2007., str. 26.
21. Galović, Krešimir: Portal narušava integritet trga. – *Vjesnik*, 6. 2. 2007., str. 26.
22. Rusan, Andrija: Poštivanje legalne demokratizacije prostora. – *Vjesnik*, 6. 2. 2007., str. 26.
23. NE beskrupuloznoj devastaciji Zagreba! (izjava). – *Zarez*, 7. 2. 2007.
24. Devastacija splitske jezgre i slučaj Cvjetni trg (priredila Katarina Luketić). – *Zarez*, 7. 2. 2007.